

Nr 218.

Godkänd av första kammaren den 13 juni 1916.

Godkänd av andra kammaren den 13 juni 1916.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 140.)

Till Konungen.

I den till riksdagen den 14 januari 1916 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Eders Kungl. Maj:t under särskild huvudtitel med rubrik »XV Krigstidshjälp» föreslagit riksdagen att i avbidan på den framställning i ämnet, som kunde varda förelagd riksdagen, till krigstidshjälp för år 1916 åt vissa ordinarie och extra befattningshavare inom statsförvaltningen å riksstaten för år 1917 beräkna ett belopp av 3,500,000 kronor.

Sedermera har Eders Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 17 april 1916 avläten proposition, nr 212, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

a) för beredande under år 1916 av krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst i enlighet med nedan angivna grunder

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 14 saml. 85 häft. (Nr 218.)

<i>dels å extra stat</i> för år 1917 anvisa såsom <i>förslagsanslag</i>			
under andra	huvudtiteln	kronor	41,000
» tredje	»	»	1,000
» fjärde	»	»	272,000
» femte.	»	»	413,000
» sjätte	»	»	9,000
» sjunde	»	»	139,000
» åttonde	»	»	20,000
» nionde	»	»	5,000;

dels i postverkets stat för driftkostnader år 1917 upptaga följande post:

Krigstidshjälp, *förslagsvis* kronor 240,000

och i anledning härav bestämma postverkets anslag till driftkostnader för år 1917, *förslagsvis*, till ett med 240,000 kronor förhöjt belopp;

dels i staten för telegrafverkets driftkostnader under år 1917 upptaga följande post:

Krigstidshjälp, *förslagsvis* kronor 160,000

och i anledning härav bestämma telegrafverkets anslag för driftkostnader år 1917, *förslagsvis*, till ett med 160,000 kronor förhöjt belopp;

dels beräkna driftkostnaderna under år 1917 för statens järnvägar till ett med 2,500,000 kronor förhöjt belopp;

dels såsom tillägg till de av riksdagen bestämda driftkostnaderna under år 1917 för statens domäner *förslagsvis* uppföra ett belopp av kronor 153,000;

dels ock medgiva, att i fråga om befattningshavare vid institution, för vilken anslag här ovan icke beräknats, krigstidshjälp må utgå av de medel, av vilka institutionens omkostnader i övrigt bestridas;

b) medgiva, att erforderligt belopp må för ändamålet av Eders Kungl. Maj:t under år 1916 förskjutas av tillgängliga medel; samt

c) godkänna följande allmänna grunder för krigstidshjälp utgående:

Krigstidshjälp utgår, med här nedan angivna undantag,

till de befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1916 innehade *ordinarie* anställning och på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder; samt

till de i statens tjänst anställda *icke ordinarie* befattningshavare, som den 1 januari 1916 ej mindre på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder, än även innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den *ordinarie* personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen

1:o) de, vilka jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhets-skatt, som under år 1916 äger rum, hava att erlägga dylik skatt för högre belopp än 2,000 kronor, hustrus taxering däri inbegripen;

2:o) personalen vid statens anstalter för sinnessjuka;

3:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägsbyggnader, dubbelspårs-anläggningar och därmed jämförliga företag;

4:o) arbetarpersonalen vid de till statens vattenfallsverk hörande anläggningsarbetena; samt

5:o) gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmes, på sätt nedanstående tabell utvisar, i förhållande dels till taxeringen enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock till antalet av de barn under 15 år, vilka befattningshavaren, på grund av försörjningsplikt, den 1 januari 1916 underhöll:

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1916 har att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt	Krigstidshjälp åt befattningshavare med				
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 eller flera barn
	K r o n o r				
Högst 1,000 kronor	80	160	240	320	400
från 1,000 t. o. m. 1,200 kronor...	70	140	210	280	350
» 1,200 » » » 1,400 » ...	60	120	180	240	300
» 1,400 » » » 1,600 » ...	50	100	150	200	250
» 1,600 » » » 1,800 » ...	40	80	120	160	200
» 1,800 » » » 2,000 » ...	30	60	90	120	150

Då enligt förestående bestämmelser till krigstidshjälp berättigad icke ordinarie befattningshavare under tiden efter ingången av augusti månad 1914 erhållit avlöningsförhöjning, som är att anse icke såsom ett tillägg för avlöningens uppbringande till belopp, stående i skäligen förhållande till ordinarie befattningshavares avlöningsförmåner, utan såsom särskilt dyrtidstillägg, skall beloppet av sådan förhöjning, beräknat från det den börjat utgå intill utgången av år 1915, vid utbetalning av krigstidshjälp från denna avdragas.

Om befattningshavare, som icke innehar ordinarie anställning, under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under

högst tre månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad, skall han icke av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till krigstidshjälp befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning.

Krigstidshjälpen utbetalas på därom gjord framställning i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

I samband med förevarande proposition har riksdagen till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, vari bland annat föreslagits att personalen vid statens anstalter för sinnessjuka jämväl måtte komma i åtnjutande av krigstidshjälp.

I likhet med vad departementschefen vid anmälan av ifrågavarande anslagsäskande anfört, anser riksdagen det vara av rättvisa och billighet påkallat, att staten, i den mån dess finansiella ställning så medgiver, vidtager åtgärder för beredande av hjälp åt de ekonomiskt svagast situerade statstjänarna. Det understöd, som för innevarande år bör utgå, får emellertid icke betraktas såsom ett lönetillägg eller någon som helst form av löneroglering utan är endast ett tillfälligt bidrag (krigstids- eller dyrtidshjälp), föranlett av den under nuvarande krisperiod inträffade stegringen å levnadskostnaderna. Med hänsyn härtill anser riksdagen, att vid bestämmande av den grund, efter vilken krigstidshjälpen må utgå, den av lönerogleringskommittén förordade s. k. behovsprincipen obetingat bör vinna tillämpning, och bör för den skull hjälpen lämnas under sådana villkor, att ett fortsatt utbetalande av densamma icke med fog kan krävas, när kristidens verkningar upphört.

Vid överbägande av frågan, huru krigstidshjälpen lämpligen bör fördelas, har riksdagen, i likhet med lönerogleringskommittén, funnit sig mest tilltalad av den tanken, att — då det, jämte avlöningens mindre belopp, huvudsakligen är befattningshavarnas försörjningsplikt mot minderåriga barn, som får anses beteckna graden av deras känning av dyrtiden — hjälpens utgående och beloppet av densamma böra bestämmas av dessa båda faktorer. Mot den i propositionen föreslagna åldersgränsen, vid vars uppnående ett barn ej längre kan anses vara i ovillkorligt behov av underhåll utav föräldrar och således icke må medräknas vid krigstidshjälpens fördelning, har riksdagen icke haft något att erinra. De av Eders Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna rörande den inkomstgräns, efter vars överskridande någon krigstidshjälp icke må ifrågakomma, ävensom rörande det belopp, som skäligen bör för varje minderårigt barn beräknas och det maximum, utöver vilket krigstidshjälp icke må utgå, hava ej heller givit riksdagen anledning till erinran. Riksdagen

vill särskilt påpeka, hurusom Eders Kungl. Maj:ts förslag — varigenom, såsom av reservanten i löneregleringskommittén påyrkats, befattningshavares förmögenhets- och inkomsttaxering lägges till grund för angivande av den ekonomiska ställning, vid vilken befattningshavare uteslutes från delaktighet i krigstidshjälp, samt för bestämmandet av det belopp, som till vederbörande bör för vart barn utgå — giver delaktighet i krigstidshjälpen åt en mängd befattningshavare, vilka enligt kommitténs förslag skulle ställas lottlösa, varjämte det måste anses överhuvudtaget utmäta hjälpen rättvisare och rundligare än kommitténs förslag.

Vidkommande härefter de särskilda för de icke-ordinarie befattningshavarna uppställda betingelserna för erhållande av krigstidshjälp har riksdagen icke ansett sig kunna i visst avseende biträda Eders Kungl. Maj:ts förslag, nämligen ifråga om längden av den tjänstledighet, som skulle utesluta rätt till sådan förmån. Enligt propositionen skulle befattningshavare, som under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under mer än tre månader icke kunna ifrågakomma till erhållande av krigstidshjälp. Denna tidsbegränsning har synts riksdagen vara väl snävt tilltagen, och har riksdagen för den skull ansett sig böra besluta, att tjänstledighet för styrkt sjukdom under högst *sex* månader icke må utestänga befattningshavare från rätt till ifrågavarande hjälp. Vidare skulle enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag tjänstledighet av annan orsak, likaledes oavsett semester, under mer än en månad utestänga från krigstidshjälp. Även om denna tidsbegränsning må kunna anses i allmänhet lämpligt avvägd, finner riksdagen likväl, att två arter av tjänstledighet, nämligen för allmänt uppdrag och för värnpliktigs inkallelse till tjänstgöring för rikets försvar, äro av den beskaffenhet, att det icke kan anses vara förenligt med billighet, att tjänstledighet av nu nämnd anledning även under längre tid än en månad skulle medföra förlust i nu förevarande hänseende.

Beträffande slutligen Eders Kungl. Maj:ts förslag att från rätt till krigstidshjälp undantaga personalen vid statens anstalter för sinnessjuka har riksdagen icke funnit sig övertygad av de i statsrådsprotokollet för berörda åtgärd anförda skälen. För bedömande av förevarande fråga har riksdagen fördenskill i vederbörlig ordning införskaffat medicinalstyrelsens yttrande rörande lämpligheten av att bereda sagda personal krigstidshjälp i enlighet med de i propositionen föreslagna grunderna ävensom uppgift om de kostnader, som utöver redan av medicinalstyrelsen beviljat dyrtidstillägg skulle bliva erforderliga, därest denna personal komme i åtnjutande av dylik hjälp. I sitt yttrande har medicinalstyrelsen härom anfört följande:

»På grund av nådig remiss den 11 mars 1916 inkom medicinalstyrelsen i skrivelse den 30 mars 1916 med en approximativ uppskattning utav kostnaden för beredande av krigstidshjälp åt extra ordinarie personal vid styrelsen med underlydande förvaltningar enligt de grunder, som av 1902 års lönerogleringskommitté föreslagits i avgivet betänkande angående krigstidshjälp åt vissa befattningshavare i statens tjänst. Härvid hade styrelsen emellertid icke anledning att yttra sig beträffande *lämpligheten* av att bereda krigstidshjälp åt ifrågavarande personal.

Såsom medicinalstyrelsen i sitt nyssberörda yttrande i ärendet den 30 mars 1916 meddelat, har styrelsen redan beviljat samtliga gifta befattningshavare vid rikets hospital ett avlöningstillägg för såväl år 1915 som år 1916. Värdet av ifrågavarande avlöningstillägg utgör i medeltal 7 kronor 50 öre för varje befattningshavare i månaden, det vill säga 90 kronor om året. Avlöningstillägget utgår oberoende av om vederbörande befattningshavare har barn eller icke.

Jämföres det sålunda beviljade avlöningstillägget med det i propositionen föreslagna, befinnes det, att det senare skulle komma att i medeltal uppgå till ett något högre belopp än det förra. De beräknade belopp, för vilka gifta befattningshavare vid hospitalen hava att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, falla i genomsnitt inom den grupp, som i propositionen benämnts 'från 1,000 till och med 1,200 kronor'. Medelantalet barn för varje gift befattningshavare utgör enligt verkställd uträkning 1.5. Medelvärdet av en i enlighet med propositionen till hospitalspersonalen utgående krigstidshjälp skulle således bliva 105 kronor per befattningshavare.

Då de avlöningstillägg, som, på sätt ovan anförts, av medicinalstyrelsen beviljats den gifta hospitalspersonalen, uteslutande föranletts av krigstiden och förty uppenbarligen äro att hänföra till 'särskilt dyrtidstillägg' i den i propositionen angivna meningen, skulle enligt propositionen beloppet av ifrågavarande avlöningstillägg för år 1915 avdragas vid utbetalningen av krigstidshjälpen för år 1916. Härigenom skulle beloppet av den föreslagna krigstidshjälpen nedsättas till i medeltal 15 kronor per befattningshavare. Under förutsättning, att beviljandet av nämnda krigstidshjälp icke skulle komma att inverka på det av medicinalstyrelsen för år 1916 redan beviljade dyrtidstillägget, utan att detta skulle oförändrat utgå, skulle således en utsträckning av den föreslagna krigstidshjälpen till hospitalspersonalen medföra, att det till nämnda personal utgående avlöningstillägget för år 1916 höjdes från i medeltal 90 kronor till i medeltal 105 kronor per befattningshavare.

Nyssnämnda höjning är visserligen icke synnerligen stor, men det

torde böra beaktas, att den huvudsakligast komme att falla på de barnrikaste befattningshavarna, vilkas ställning därigenom komme att högst väsentligt förbättras. Befattningshavare med allenast ett barn, likasom barnlösa befattningshavare, skulle däremot genom den föreslagna krigstidshjälpen icke erhålla någon förhöjning i den avlöning, som för närvarande utgår till dem för år 1916.

Verkan av den föreslagna krigstidshjälpens utsträckning till hospitalspersonalen skulle således bliva en förhöjning av avlöningen för befattningshavare med två eller flera barn samt oförändrad ställning för övriga befattningshavare. Då det är uppenbart, att de barnrika familjerna i alldeles särskild grad fått vidkännas trycket av dyrtiden, synes det medicinalstyrelsen befogat, att nämnda familjer i fråga om dyrtidshjälp särskilt tillgodoses. Med hänsyn härtill, och då det över huvud taget torde få anses lämpligt, att grunderna för krigstidshjälpens utgående bliva så likartade som möjligt inom de särskilda förvaltningsområdena, finner sig medicinalstyrelsen böra tillstyrka, att personalen vid statens anstalter för sinnessjuka beredes krigstidshjälp i enlighet med de i nådiga propositionen angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst föreslagna grunder.

I detta sammanhang anser sig medicinalstyrelsen böra nämna några ord i anledning av de yrkanden, som från åtskilliga håll framställts om utsträckning av krigstidshjälpen till jämväl ogifta befattningshavare. De av medicinalstyrelsen beviljade dyrtidstilläggen hava allenast avsett gifta befattningshavare samt sådana ogifta befattningshavare, vilka hava anhöriga att försörja. Skälet för denna begränsning av dyrtidstilläggens omfattning har framför allt varit det, att de ogifta befattningshavarna vid hospitalen å vederbörande anstalt åtnjuta fri kost, fri bostad, fri värme, fritt ljus, fri tvätt och delvis fri beklädnad. Ifrågavarande befattningshavare måste följaktligen anses vara i jämförelsevis ringa mån berörda av den rådande prisstegringen, och någon anledning att bevilja dem krigstidshjälp har medicinalstyrelsen icke funnit för närvarande föreligga.

Vad slutligen beträffar frågan om de kostnader, som utöver redan av medicinalstyrelsen beviljat dyrtidstillägg skulle bliva erforderliga, därest hospitalspersonalen komme i åtnjutande av i propositionen föreslagna krigstidshjälp, skulle desamma enligt approximativ uppskattning uppgå till omkring 11,000 kronor.»

Av skäl, som i medicinalstyrelsens yttrande anförts, anser riksdagen anledning icke förefinnas att från rätt till krigstidshjälp undantaga

ifrågavarande personal, utan torde densamma, såsom jämväl i ovanberörda motioner föreslagits, böra komma i åtnjutande av dylik hjälp.

Det av Eders Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln upptagna anslaget för ändamålet bör sålunda höjas med det av medicinalstyrelsen beräknade beloppet, 11,000 kronor, till 20,000 kronor.

Såsom förtydligande har riksdagen velat tillägga, att arméns och marinens manskap bör i fråga om rätt till krigstidshjälp jämnställas med icke ordinarie befattningshavare.

Riksdagen, som beträffande Eders Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avser pensionsväsendet eller rör under jordbruksdepartementet lydande ärenden i särskilda skrivelser anmäler sitt beslut, får alltså i avseende å övriga delar av Eders Kungl. Maj:ts framställning nu anmäla, att riksdagen *ej mindre* för beredande under år 1916 av krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst i enlighet med nedan angivna grunder

dels å extra stat för år 1917 anvisat såsom *förslagsanslag*

under andra huvudtiteln	kronor	41,000
» tredje »	»	1,000
» fjärde »	»	272,000
» femte »	»	413,000
» sjätte »	»	20,000
» sjunde »	»	139,000
» åttonde »	»	20,000;

dels i postverkets stat för driftkostnader år 1917 upptagit följande post:
Krigstidshjälp, *förslagsvis* kronor 240,000

och i anledning härav bestämt postverkets anslag till driftkostnader för år 1917, förslagsvis, till ett med 240,000 kronor förhöjt belopp;

dels i staten för telegrafverkets driftkostnader under år 1917 upptagit följande post:

Krigstidshjälp, *förslagsvis* kronor 160,000

och i anledning härav bestämt telegrafverkets anslag för driftkostnader år 1917, förslagsvis, till ett med 160,000 kronor förhöjt belopp;

dels beräknat driftkostnaderna under år 1917 för statens järnvägar till ett med 2,500,000 kronor förhöjt belopp;

dels ock medgivit, att i fråga om befattningshavare vid institution, för vilken anslag här ovan icke beräknats, krigstidshjälp må utgå av de medel, av vilka institutionens omkostnader i övrigt bestridas;

än även medgivit, att erforderligt belopp må för ändamålet av Eders Kungl. Maj:t under år 1916 förskjutas av tillgängliga medel;

ävensom godkänt följande allmänna grunder för krigstidshjälps utgående:

Krigstidshjälp utgår, med här nedan angivna undantag, till de befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1916 innehade *ordinarie* anställning och på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder; samt

till de i statens tjänst anställda *icke-ordinarie* befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1916 ej mindre på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder än även innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen

1:o) de, vilka jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, som under år 1916 äger rum, hava att erlægga dylik skatt för högre belopp än 2,000 kronor, hustrus taxering däri inbegripen;

2:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägsbyggnader, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag;

3:o) arbetarpersonalen vid de till statens vattenfallsverk hörande anläggningsarbetena; samt

4:o) gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmes, på sätt nedanstående tabell utvisar, i förhållande dels till taxeringen enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock till antalet av de barn under 15 år, vilka befattningshavaren, på grund av försörjningsplikt, den 1 januari 1916 underhöll:

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1916 har att erlægga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt	Krigstidshjälp åt befattningshavare med				
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 eller flera barn
	K r o n o r				
Högst 1,000 kronor.....	80	160	240	320	400
från 1,000 t. o. m. 1,200 kronor...	70	140	210	280	350
» 1,200 » » » 1,400 » ...	60	120	180	240	300
» 1,400 » » » 1,600 » ...	50	100	150	200	250
» 1,600 » » » 1,800 » ...	40	80	120	160	200
» 1,800 » » » 2,000 » ...	30	60	90	120	150

Då enligt förestående bestämmelser till krigstidshjälp berättigad icke-ordinarie befattningshavare under tiden efter ingången av augusti månad 1914 erhållit avlöningsförhöjning, som är att anse icke såsom ett tillägg för avlöningens uppbringande till belopp, stående i skäligt förhållande till ordinarie befattningshavares avlöningsförmåner, utan såsom särskilt dyrtidstillägg, skall beloppet av sådan förhöjning, beräknat från det den börjat utgå intill utgången av år 1915, vid utbetalning av krigstidshjälp från denna avdragas.

Befattningshavare, som icke innehar ordinarie anställning, må icke på grund av tjänstledighet för allmänt uppdrag samt för inkallelse till annan militär tjänstgöring än den enligt § 27 värnpliktslagen åliggande för egen utbildning förlora rätten till krigstidshjälp.

Ej heller må icke-ordinarie befattningshavare, som under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under högst sex månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad, av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

Krigstidshjälp utbetalas på därom gjord framställning i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Stockholm den 13 juni 1916.

Med undersåtlig vördnad.